

בענין תולדותיהן כיוצא בהן

שיעורים בב"ק פ"א שיעור 3 (ב.)

ג' סיון ה'תשפ"ג

רינת ישראל

ר' שלמה צוקר

תולדותיהן כיוצא בהן – מהי השאלה?

1. רש"י מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב

הכא מאי - תולדות דשבת הוי כאבות תולדות דטומאה לא הוי כאבות והכא תולדות דנזקין מאי מי אמרינן תולדות כיוצא בהן לא שנא אב ל"ש תולדה אם הזיק משלם או דלמא לא.

2. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

גליון

וקשה יקשה מיד מה הן התולדות. ואומר הר"י אי לאו דקאמר רב פפא יש מהן כיוצא בהן ויש מהן וכו' לא היה שואל כלל מה הן התולדות כי מה נפקא מינה אך הוא מביא שלפעמים הם כיוצא בהם ולפעמים לאו כיוצא בהם על כן הביא שבת וטומאות אבל כשאמר רב פפא יש מהן אז שואל שפיר תולדותיהן מאי ניהו פירוש איזה מהן כיוצא בהן. גליון.

מהר"י כץ

תולדותיהן כיוצא בהן וכו'. תימה דמהפך סברתו דלקמן כל הסוגיא מוכחת דתולדותיהן כיוצא בהן והכא בעי אי לאו כיוצא בהן. ותירץ מורי הרב דהאי דקא בעי תלמודא כיוצא בהן או לא אמלתיה דרב פפא סמך דאמר לקמן יש מהן כיוצא בהן ויש מהן שאין כיוצא בהן ודכותה בפרק אלו מציאות וכמה אמר רב יצחק קב בארבע אמות ומיד בעי היכי דמי וכן איכא טובא. עד כאן מתוספות מהר"י כ"ץ.

3. ר"ף מסכת בבא קמא דף א עמוד א

גמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא פירוש כיון דקיי"ל דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא הוא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם משלם חצי נזק מגופו בעינן למידע הני תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דיליה כוותיה ומשלם נ"ש מן העלייה ותם תולדה דיליה כוותיה ומשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן [דף ג' ע"ב] ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק ואמאי קרו לה תולדה דרגל דמשלם מן העלייה ולפוטרה ברה"ר [דף ט"ז ע"ב] ומאי עלייה מעולה שבנכסיו כדתנן הניזקין [גיטין מ"ט ע"ב] שמין להן בעדית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית:

4. רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן א

גמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא. כתב רב אלפס כיון דקיימא לן דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק ומגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה דמשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק תולדה דידיה כוותיה דמשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן. היה נראה לו לרבינו יצחק שאם לא מצינו חילוק בתשלומי נזקין לא היה הספר מסתפק. דמהיכא תיתי לן לחלק ביניהו כיון דידעינא מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד למה נחלק בתשלומיהן אלא כיון דחזינא קצת חילוק בתשלומי נזקין בין תם למועד ואף על גב דתרווייהו אבות נינהו העלה על לבו לפשפש ולידע אם התולדות כיוצא באבות. [דף ג' ע"ב] ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן לבר מתולדה דרגל. ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ולא משלם אלא חצי נזק. הא דקאמר הלכתא גמירי לה דממונא הוא להא לא בעי הלכתא דממילא ממונא הוא כיון דתולדה דרגל הוי ועיקר הלכה לחצי נזק גמירי אלא ה"ק דאע"ג דתולדה דרגל הוי וממונא הוי הלכה גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה ולפוטרו ברה"ר. כיון דקאמר גמרא דלרב פפא פשיטא ליה ולרבא מיבעיא ליה עבדינן כרב פפא דפשיטא ליה ועוד דרב פפא בתראה הוא והלכתא כוותיה.

חיוב משום אב ומשום תולדה

5. מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

מהר"י כץ אב מיחייב אתולדה לא מיחייב וכו'. הקשה מורי הרב ודלמא לאו משום גריעותא דתולדה היא אלא משום דהוי כעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דאינו חייב אלא אחת כדתנן בפרק כלל גדול. ותירץ דמשום גריעותא דתולדה הוי פטור דאלו עביד שתי מלאכות בהדי הדדי אף על גב דמיינן אהדדי חייב על כל אחת ואחת כדמוכח בפרק כלל גדול דזורה ומרקד ובורר דמיינן אהדדי וחייב על כל אחת ואחת. תוספות מהר"י כהן צדק.

רי"ד נפקא מינה דאי עביד וכו'. ואכתי הוי מצי למבעי ממאי דהאי אב והאי תולדה דלמא איפכא ולשוניא בתרא נחא. תוספות רבינו ישעיה.

גליון וזה לשון גליון: אם אין צריך להתרות באב אם כן איך הדבר ניכר איזה אב ואי זה תולדה כשאינו חייב כי אם חדא. וצריך לומר החשוב קורא אב. ע"כ.

6. רמב"ם הלכות שגגות פרק ז

הלכה ב כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ושכח שנצטוו ישראל על השבת, או שנשבה והוא קטן לבין העכו"ם או נתגייר קטן והוא בין העכו"ם אף על פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת שהכל שגגה אחת היא, וכן חייב חטאת אחת על כל חלב שאכל וחטאת אחת על דם שאכל וכן כל כיוצא בזה בעבודות אלו, וכל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת ודימה שהוא חול אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה חייב חטאת אחת על היום כולו וכן חטאת על כל שבת ושבת ששגג בו.

הלכה ג וכל היודע שהיום שבת ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת ועשה מלאכות הרבה, חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה אפילו עשה הארבעים חסר אחת בהעלם אחת מביא שלשים ותשע חטאות.

הלכה ד שכח שהיום שבת ושגג אף במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות אינו חייב אלא חטאת אחת.

הלכה ה העושה אב ותולדותיו בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת, ואין צריך לומר העושה תולדות הרבה של אב אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת.

הלכה ו עשה תולדה של אב זה ותולדה של אב זה בהעלם אחת, יראה לי שהוא חייב שתי חטאות.

הלכה ז עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, כגון שזרע והבריך והרכיב בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת, וכבר נתבאר בהלכות שבת האבות והתולדות והמלאכות שהן מעין אבות.

הלכה ח עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבתות הרבה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות בין בשגגת שבת וזדון מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה, כיצד ידע שהיום שבת וזרע בו מפני שלא ידע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שנייה ידע שהוא שבת ונטע בה מפני שלא ידע שהנטיעה אסורה משום מלאכה, וכן בשבת שלישיית הבריך מפני שלא ידע שההברכה מלאכה, חייב על כל אחת ואחת אף על פי שהיא מעין מלאכה אחת, מפני שהשבתות כגופין מוחלקין.

7. כסף משנה הלכות שגגות פרק ז הלכה ו

[ו] ומ"ש עשה תולדה של אב זה וכו' יראה לי שהוא חייב שתי חטאות. מצאתי כתוב שנשאל ה"ר אברהם בנו של רבינו למה אמר יראה לי והלא גמרא ערוכה בריש ב"ק מאי איכא בין אב לתולדה נ"מ דאי עביד שני אבות בהדי הדדי א"נ שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי א"כ מאי יראה לי דקאמר. והשיב לא אמר בגמרא שתי תולדות של שני אבות ולפיכך אמר יראה לי שאפשר לומר דהאי דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד לאו אליבא דהלכתא ואפשר שנתעלם זה המקום ממנו ז"ל בעת שכתב יראה לי ומ"מ הדין אמת ואליבא דהלכתא עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין מ"ש שאפשר לומר דהא דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד שהרי מק"ו יש לחייב על שתי תולדות משני אבות. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש לדחוק שכתב כן רבינו מפני שיש תולדה דשייכא לשני אבות ואם התרו בו משום זה או משום זה חייב כגון משמר דאי אתרו ביה משום בורר חייב ומשום מרקד חייב והשתא אם עשה תולדה מאחת מאלו השני אבות ועשה גם תולדה זו דשייכא לאב של התולדה האחרת ולאב אחר גם כן סד"א שלא יתחייב אלא אחת כיון ששתי התולדות מאב אחד הם קמ"ל כיון שאחת מהן שייכא גם לאב אחר חייב שתיים ושדינן זו בתר האב האחר והרי הם של שתי אבות. מ"מ דוחק לפרש כן דלא הוה סתים רבינו. והיותר קרוב אצלי שלא היה גורס בגמ' א"נ שתי תולדות בהדדי ולכך כתב יראה לי עכ"ל:

8. לחם משנה הלכות שגגות פרק ז הלכה ו

[ו] יראה לי שהוא חייב שתי חטאות וכו'. הקשו על זה דבגמרא אמרינן הכי בהדיא בריש ב"ק ותירץ בנו של רבינו ז"ל שאפשר לומר דהאי דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד דלאו אליבא דהלכתא והקשה הרב בעל כ"מ ז"ל דאם הוא שתי תולדות של אב א' כ"ש שתי תולדות משני אבות. ול"נ שאין זו קושיא דכיון דדברי הגמרא הוי דלא כהלכתא בשתי תולדות מאב אחד חייב אף על גב דכ"ש שתי תולדות משני אבות אין ראוי ללמוד מהם דהוי דלא כהלכתא ולכך שייך בכאן לשון יראה לי כלומר אף על גב דדברי הגמרא אינם כהלכה היינו כשהם תולדות מאב אחד אבל כשהם תולדות של שני אבות לא נדחה בזה דברי הגמרא וזה רמז בנו של רבינו ז"ל בדבריו במ"ש והם דלא כהלכתא:

א) שקלים פ"ה ה"א כריתות ד: ט שבת מט: עג. ויש"ן שקלים פ"ה ה"א, א שבת עה: לו: כריתות טז, ד כלים פ"א מ"א, ט) [שמות כ"ב-כ"ג, (ו) [שם כ"ג], (ז) [וע' מוס' וע"כ] (ח) [עין מוספות רש שבת ד"ה י"א], (ט) ז"ל ובמלמלה, (י) ז"ל פירושו, (יא) עין במהרי"ם, (יב) וע' מוס' שבת עג: ד"ה משום ועוד שם לו: ד"ה ולר"א דמחייב, (ט) עין במהרי"ם בשם גליון,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא. מללח חשיב לה. לקמן י ע"א: בא"ד הוא דאמרין לקמן ג ע"כ: בא"ד דעונשין בטון פן הדין. עין לקמן ד ע"כ מוס' ד"ה ועדים וע"כ ברש"י חגיגה יא ע"כ ד"ה לנמו: בא"ד ובמבולחן תניא. וכן עוד במלמלה פרשת משפטים בפסוק ועבדו או מכרו אם על הטובה חייב על המכירה לכו"פ אלא שאין עונשין מן הדין:

מוסף רש"י

במושב הארץ. שנת לו לאדם לגבות מועט מקרקע עבתי וכן לגבות הכרה מתורמים (ג'טו חח).

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ארבעה אבות נזיקין. אבות קרי להנך דכמינן בקרא צדקא וצגמרא [ג: ג.] מפרש הי ניהו תולדות: השור והצור כו'. כסדר שהן כמזינן צפרשה^(א) סדרן צמשה דפרשה ראשונה גאמרה צשור שניה צבור: מצעה. מפרש צגמ' [ג: ג.]: הצעה. כי תלך אשׁי:

לא הרי שור כהרי המצעה. כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מצעה מניה ואמטו להכי איטריכו למיכתב ולהכי נקט צרישא כהרי המצעה ולא נקט להו כסדר לא הרי השור כהרי הצור משום דתו לא הוי מני למיתני לא זה וזה שיש בהן רוח חיים דהא צור אין צו רוח חיים ועוד טעמא אחרינא דהא רבותא אשמעינן שאע"ג שיש לשניהם רוח חיים לא נפיק חד מחצריה. וצגמ' [ה: ה.] מפרש מאי לא הרי דקאמר: כהרי האש שאין צו רוח חיים. ואי לא כתביה רחמנא הוה אמניא ליפטרי: לא זה וזה כו'. אלו שלשמן דרכן לילך ולהזיק: הלא השור כו'. מפרש צגמ' [ו: ו.] לאתויי מאי: צמיטב הארץ. מעדיית נכסיו יגבה דמי הזיקן אם רואה לפרוע לו קרקע: גב' חטאת. צשוגג: סקילה. צמוזל: אי עבד שפי אבות. צשוגג: מחייב תרמי חטאות: לא מחייב אלא חדא. אכז מלמכה אכל אמולדה ידיה לא מחייב: ולר"א דמחייב פריסו כו'. דאי עבד אכז ומולדה ידיה מחייב תרמי חטאות צמס' כריתות צפ' אמרו לו (דף טו.). כוליה אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו צמסכת שבת (דף מט:): ועמא

ארבעה

^(א) אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרבן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השונה שבהן שדרבן להזיק ושמוזרתן עליך וכשהזיק יחב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: גב' מרקתני אבות מכלל ידאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן גבי שבת תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אבות מכלל ידאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן לא שגא אב חטאת ולא שגא תולדה חטאת לא שגא אב סקילה ולא שגא תולדה סקילה ומאי איכא בין אב לתולדה נפקא מינה דאיילו עביד שתי אבות בהדי הדדי אי גמי שתי תולדות בהדי הדדי מחייב אכל חדא וחדא ואילו עביד אב ותולדה ידיה לא מחייב אלא חדא ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הוי במשכן חשיבא קרי לה תולדה גבי טומאות תנן אבות הטומאות יהשרץ והשכבת זרע

ב.

עין משפט
נר מצוה

א א מיי פ"א מהל' מקי ממון הל' י סג עשין סו ולחון רפטו טוש"ע ח"מ ס' שפט סעף א': ב ב מיי שם פ"ה הל' ג ופ"כ הלכה א סג עשין סו טוש"ע ח"מ ס' תי סעף א': ג ג מיי שם פ"ד הל' א סג עשין סו טוש"ע ח"מ ס' תי סעף א': ד ד מיי שם פ"ה הל' ג סג עשין סו טוש"ע ח"מ ס' שפט סעף א': ה ה מיי שם פ"ה הלכה א סג עשין סו טוש"ע ח"מ ס' שפט סעף א': ו ו מיי שם פ"ה הלכה א וע"ש סג עשין סו טוש"ע ח"מ ס' שפט סעף י': ז ז מיי פ"ה מהל' שבת הלכה א סג לאין סה: ח ח מיי שם הל' ה: ט ט מיי שם הלכה: י י מיי פ"ד מהל' שאר אבות הטומאה הל' ג סג עשין רנו: יא יא מיי שם פ"ה הל' א סג עשין סה:

כפרה"י ע"כ): השור והבור. פי' צקונטרס כסדר שנתכחו צפרשה סדרן צמשה^(א) ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את צעירה דכתיב צמר צור מ"מ שם שור כתיב קודם צפרשה דהיינו נגיחה דקין ולמ"ד מצעה זה אדם אע"ג דלצמר הצערה כתיב צפרשת אמור מכה צמה ישלמנה דהיינו אדם דלזיק שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שדחוק כל כך ושגאו כסדר לא הרי דסיפא שמצעה קודם להצער ור"מ פי' דשם אדם כתיב צפרשה קודם כי יגוב איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה צצרייתא צגמרא:

רבינו הגואל

פירוש רבינו הגואל מסכת בבא קמא פרק ראשון: ארבעה אבות בשם השם אמר ארבעה אבות נזיקין. השור והבור והמבעה וההבער, לא השור כהרי המבעה כו'. ובניין מרקתני אבות מכלל ידאיכא תולדות, תולדותיהן כיוצא בהן אי לא. גבי שבת תנן אבות מלאכות תולדותיהן כיוצא בהן, בשגגה בין אבות בין תולדות חטאת, במודי סקילה. פי' אבות, זורע, תולדה, נוטע וכיוצא בו. וכן הארבעים חסר אחת, כולן כענין הזה פירושה. ומאי טעמ' קרן להאי אב ולהאי תולדה. ופשטי דאי עבד ב' אבות או ב' תולדות חייב תורת, אב ותולדה ידיה אינו חייב אלא אחד. ואקשי' ולר' אליעזר דמחייב על אב ותולדה ידיה תרתי, מאי דתנן אמר ר' עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מהו כו' עד חייב על כל אחת ואחת. ופשטי לה בגמרא. תולד' מלאכות כמלאכות דמיין אי לא. ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין. ופרקי הך דהואי במשכן קרי ליה אב. ומלאכה דלא הואי במשכן קרי ליה תולדה. ודברי רבי אליעזר מפורשים הן בכריתות פרק אמרו לו. גבי טמאות תנן אבות טמאות כו'.

ארבעה אבות נזיקין. אית דוכתא דלא תני הן כמו הכא וצגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין וצארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט:): ואית דוכתא דקתני הן דקתני ארבעה שומרין הן (שבוטות ד' מט.) וארבעה ראשי שנים הן (ר"ה ד' ג. וסס) (גליון. וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן דקתני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא בא אלא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה וקצת קשה דצגמרא מוכח דנחית תנא למניינא מדפריך ותנא דידן מאי טעמא לא תני הני לכך י"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן צארבעה מחוסרי כפרה"י ע"כ):

השור והבור. פי' צקונטרס כסדר שנתכחו צפרשה סדרן צמשה^(א) ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את צעירה דכתיב צמר צור מ"מ שם שור כתיב קודם צפרשה דהיינו נגיחה דקין ולמ"ד מצעה זה אדם אע"ג דלצמר הצערה כתיב צפרשת אמור מכה צמה ישלמנה דהיינו אדם דלזיק שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שדחוק כל כך ושגאו כסדר לא הרי דסיפא שמצעה קודם להצער ור"מ פי' דשם אדם כתיב צפרשה קודם כי יגוב איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה צצרייתא צגמרא:

השור כהרי המבעה. פירוש אין קולמו של שור צגמ' למ"ד תנא שור לקרנו ומצעה לשינו משום דשור כוונתו להזיק ומצעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי כתב רחמנא שור לא אחי מצעה מנייה שהוא קל מנייה ואין פירושו כשאר מקומות שבתלמוד לא ראי זה

דהתם פירושו אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכן אין החומרות גורמות זה הדין אלא הגד השוה שבהן גורם הדין ושינה כאן התלמוד פירושו מנשאר מקומות משום דזוכיר החמור תחילה בלא זה וזה שיש בהן רוח חיים:

וְרָאָה זֶה וְזֶה שֵׁשׁ בְּהֵן רוּחַ חַיִּים כְּהָרִי הָאֵשׁ. גבי שור ומצעה לא הוצרך לפרש החומרא כי הכא משום דחד מחד קל למצוא חומר באחד מה שאין בחצירו והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומצעה דקתני לעיל לא הרי המצעה כהרי השור משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין צשניהם דאי משום דכח אחר מעורב צו ואין הולך לדעתו כמו שורו אין זה חומרא * מללח חשיב לה גבי חומר באש מצשור * והא דלאמרין לקמן (דף ג: דף ו.) גבי אבנו וסכינו מאי שגא אש דכח אחר מעורב צו ואין הולך לדעתו ה"ק מאי שגא אש שאע"פ שכה אחר מעורב צו ראו להמחייב צו משום שהוא ממונך ושמירתו כו' וצסיפא גבי צור הוה מני למימר לא הרי הבור שמתחילת עשייתו לנזק כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש וצור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ הוי אחי אש מנייה דכולהו אחי מצור ומד מהנך כדלאמרין צגמ' (ד' ה:): והתנא הארץ להגדיל תורה ויאדיר וקצת קשה דמשמע * דעונשין ממונן מן הדין * ובמלמחין תניא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עונשין ממונן מן הדין ומיהו צפרק הפרה (לקמן מט: וסס) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה צאה לו או להציא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון (לקמן גז:): [וע' מוס' לקמן ד: ד"ה ועדים]:

וְלָרְבִּי אֵלִיעֶזֶר אֲמַאי קָרִי לִיָּה אֲב. וא"ת ונימא דנפקא מינה לענין התראה שצריך להתרות אמולדה משום אב ידיה כדלאמרין צפרק תולין (שבת דף קלח). משמר משום מאי מתרין ציה רצה אמר משום צורר רבי זירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי * פריך משום מאי מתריין ציה שהוא חייב רצה אמר משום צורר אכל התרו צו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה צדצר שאין דומה קצר שמלעגי צו ופטור אכל אם התרו צו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דזהו שמתרץ הך דהואי צמשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה צשמה * ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב ואפ"ה לא חשיב ליה צפרק כלל גדול *:

ה"ג הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה. ולפי הך גירסא צא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובין והיו צמשכן דתולדות ניהו ולא אבות מלאכות כדלאמרין צפרק צמה טומנין (שבת דף מט:): הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיע צדיוטא אחת ואית דגרסי הך דהוה צמשכן וחשיבא קרי לה אב הך דלא הוה צמשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי גירסא זו צריך לומר דצעי תרמי אכל חשיבא ולא הוי צמשכן או איפכא הוי תולדה: דאילו

יב א מיי פ"ה מהל'
טומאת מת הל' ט'
יג ב מיי שם הל' ז ופ"ה
שם הל' ה ופ"ה מהל'
שאר אבות הטומאה הל' א
ופ"ה שם הל' ז ופ"ה שם
הל' א ופ"ה מהל' טומאת
זרעית הל' ז ופ"ה מה'
מטמאי משכב ומושב הל' א
סמג עשין רלא רמו:
יד ג מיי פ"ה מהל' ז
טומאת מת הל' ז
ופ"ה מהל' שאר אבות
הטומאה הל' א סמג שם:
בז ד מיי פ"ב מהל' נזק
ממון הל' א ב סמג
עשין סו טו"ש"ע ח"מ ט'
שפט ספ"ק יח:
בז ה מיי פ"א שם הלכה
י סמג וטו"ש"ע שם:
ז ו מיי שם הל' טו"ש"ע
שם ספ"ק יח:
יח ז מיי שם פ"ב הל' ז
טור ש"ע שם ספ"י יח
וספ"ק יח:
יט ח טו"ש"ע ח"מ ט' ט'
ספ"ק א'
ב ט טור ש"ע ח"מ ט'
שאל ספ"ק א':

ב: ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

א [ג' מוסף] מדה נא: ד"ה
ולמנו: ט [מגינה]: י: מדה
ג: א [שבת גג:]
ד [לקמן ג:]: ט [לקמן
נה: א] כ"א: הועה,

תורה אור השלם

1. וכי יצח שור את איש או את אשה וזאת וזאת יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור יקרי: שמות כא כח
 2. ועש לו צדקה בין כנענה קרני ברזל ויאמר בה אמר יי באלה תנחם את ארם עד בלתם: מלכים א כב יא
 3. בכור שורו יקרי לו וקרני ראם קרני בהם עמים ינחם יקודו אפסי וזם וזם רבבות אפרים ורץ אלפי מנשה:
 4. וכי יצח שור איש את שור רעהו וזאת וזאת את השורו החי וקצו את כספו וגם את המזת יקצו: או נודע כי שור נחם הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יקרי לו:
 5. כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירו ובער שדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו שמת כב ד ישלם: שמות כב ד
 6. אשר יכרע ורע על כל קים משלחי רגל השור ויהמור: ישעיהו לב כ
 7. לכן הגני מביא ידע אל בית ירבעם והכרתי לירבעם משחתי בקיר עצור וקצוב בישאל ובועתי אחר בית ואבם אורחיה בשלאל הקלל עד המזו:
- מלכים א יד י

גליון הש"ס

גמ' דברי תורה מברבי בקבלה ע' חולין קל ע"א מוס' ד"ה אמי: רש"י ד"ה כתיב כי יגח בו' אית ליה מולא עיין שבת נג ע"ב נדשיי ד"ה מולא: שם ד"ה ואבם אורחיה בשלאל עשה בדין לקמן ד' (ה) [מל' ע"ב]:

מוסף רש"י

כי יגוף יחוק, בין בקרני בין בגופו בין ששטי בשעיו, טולן ככלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה (שמות כא לח). אדם דאית ליה מולא, מלאך שלו ומלך עליו (שבת ג:). ושלח זה הרגל. מוקי מדקדק קר רגל (שמות כב ד). ובער זה השן. מוקי השן האוכלת ומערכת (שם).

וטמא מט. מי שנגע צמת הוא אב הטומאה דמת עלמנו אבי אבות הטומאה הוא והנוגע בו הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים דהא כתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא וגו' (במדבר יט) והאי קרא בטמא מת כתיב ומשמע דמטמא אדם דהא כתיב והנפש הנוגעת וגו': הכא מאי. תולדות דשבת הוי

כאבות תולדות טומאה לא הוי כאבות והכא תולדות דמוקין מאי מי אמרינן תולדות כיוצא בהן לא שאל אב ל"ש מולדה אס הויק משלם או דלמא לא: יש מהן בו'. ולקמן מפרש מילמיה דרז פפא צשמעמין: קרן. לנגוח: השן. לזכול: רגל. דריסה לשזור את הכלים: צאלה סננה אס ארס צסה עמים ינגח. אלמא נגיחה צקין: דברי קבלה. נציאס וכתובים: והאי מיוף הוא. צתמיה. הא לא גמרי' מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור אלא גלוי מילמא הוא דכל היכי דכתיב נגיחה צקין הוא: אלא. להכי אינטרין וזומר דמנו דמימא כי חלק רחמנא צין תמה למועד דשזור תס כתיב וחזו את כספו (שמות כא) דלא משלם אלא חזי נוק וצמועד כתיב שלם שור תחת השור [שם] דמשלם נוק שלם הי"מ צקין תלושה דומיא דקרני לזקיה צן כנענה וכגון שאחיה בהמה הקרן צין שנייה ונגחה דהתם ודאי לא משלם תס כוליה נוק משום דאין דרכה צכך ולא היה לעבליס לשמור מדבר זה: אכל מחוצרת. לאורחיה הוא: אימא כולה מועדת היא. אפילו וקרני ראס כתיב צה נגיחה אלמא מחוצרת נמי קרי נגיחה וצסתס נגיחה פליג רחמנא צין קרן תמה לקרן מועדת: נגיפה. שדחפה צגופה והזיקה צכוונה: רציאה. שרחתה כלים צדך והלכה ורצנה עליהו כדי לשצון: צעיטפ. שצעטפ צרגליה ושצרה את הכלים. והאכי הוי תולדה דקרן דכוונתו להזיק כי קרן ואין הנאה להזיקה כי קרן ואין הזיקו מצוי תדיר והלכך הוי כי קרן דכל אימת דלא הועדה צצ"ד ג' פעמים צכך אינה משלמת נוק שלם: מאי שא אגיחה דקרי ליה אב דכתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו. וכיון דנגיפה כתיב תיהיו נמי אב: כך נגיפה נגיחה הוא. ולא דחיפת

דאי"ו אב מטמא אדם וב"ים. גרס ולא גרסינן אדם וצגדים שלשון זה משמע מטמא אדם לטמא צגדים וא"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו דחרצ הרי הוא כחלל אלמא יש מהן כיוצא בהן וי"ל דלכתיב אינו עושה כיוצא בו שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו כמו שמדקדק ר"ת צריש מתני' דלהלוח:

תנו רבנן שלשה אבות. הפסקי צצרייתא זו לפרש תולדותיהן לאו כיוצא בהן דקאמר רב פפא אהייא: אב"ל במחוצרת אימא בורה מועדת היא. לשלם נוק שלם אפילו צפעס ראשויה וא"ת ומיהי מתיי אי מתלושה דייה כתלושה אי משאר אבות המינח למ"ד (לקמן ד' ה): קרן עדיפא דכוונתו להזיק ואפילו קרן חמי ודמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נוקא ממונא דאית ליה סתס שוריס לאו צחוקת שימור קיימיה אכל למ"ד פלגא נוקא קנסא דאית ליה סתס שוריס צחוקת שימור קיימיה לא אתיא קרן מכולהו דלאמרינן לקמן (שם) כי שדית צור צינייהו אחי כולה לצב מקרן דאיכא למיפרכ שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משא"כ צקין דצחוקת שימור קיימיה וי"ל דלמ"ד פלגא דנוקא קנסא הא דקאמר אכל צמחוצרת אימא כולה מועדת היא וישלם נוק שלם צפעס ראשויה לאו משום דאינטרין קרא לאשמעינן דאין מועדת אלא תמה הוצרך לאשמעינן להציא ראייה מן הפסוק דמחוצרת נמי הוי צכלל נגיחה שלא תטעה לומר דנגיחה היינו צתלושה דומיא דקרני צרזל דלדקיה אכל צמחוצרת דרכו להזיק מתחילתו ונלמוד מצור וממד מאצות לחייבו לכתחלה נוק שלם: ומל"ת אב אורחיה קמ"ל. פפא ואפילו לרב פפא דאמר לקמן צשור שנגח ד' וה' (דף ג:) דמועד לאדם סתמא לא הוי מועד לצהמה היינו דוקא שנגח ג' צני אדם דצהכי לא הוי מועד לצהמה אכל נגח אדם ושור וחמור דהוי מג' מינים הוי מועד לכל אכל נגח שור וחמור וגמל לא הוי מועד לאדם ואע"ג דלכל צהמה הוי מועד אפילו לרב פפא דליתא תסס וה"ר מנחם פי' דה"ק מועד לאדם שהיה מועד לכל וחזר

צו מצהמה ושאחר מועד לאדם הוי מועד לצהמה דחזרה דצהמה לאו חזרה היא אכל מועד לכל וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם דחזרה דאדם חזרה היא: באשור יבער הגלל. פי' ר"ח כמו נצבצין די אצן גלל (שורא ו) שהשן דומה לאצן שייש: הא

כשהשור נגח אדם כתיב [שמות כא] כי יגח שור את איש וגבי נגיחה שור צשור כתיב [שם] כי יגוף שור איש את שור רעהו: אדם דאית ליה מולא ופ"ה דודאי נתכוון השור להרע וצא עליו צכח אכל נגיפה הוי משמע שמלאו עומד ודחפו צקרניו. לישאנ אחרינא ° אית ליה מולא ואינו נוח להמיתו צנגיפה דהיא דחיפת קרן מעט אלא צנגיחה צכח וצכוונה וצתחיבת קרן צגוף: ואבג אורחיה קמ"ל. קרא מדתלה נגיחה צאלס ונגיפה צצהמה דמשמע נוחה היא צצהמה למות מן האדם משמעו דשור המועד להרוג את הצהמה ג' פעמים לא חשיב העדאה לגבי אדם דאס נגח אדם ומת דינו כחס דאינו משלם את הכופר צדתס ההורג אדם כתיב סקול יסקל השור ובעל השור נקי (שמות כא) וצמועד כתיב [שם] וגם צעליו יומת וההיא מיחה היינו ממון שמשלם את הכופר דמי נהרג ליורשיו ולא מיחה ממש דאמרינן צצ"ק דסנהדרין (דף טו:). על רציחתו אמה הורגו ואי אמה הורגו על רציחת שורו אכל מועד לאדם הוי מועד לצהמה ומועד להרוג את האדם משכחת לה ° כשלא עמד ° צדין עד שנגח שלם פעמים שלא נסקל מיד כשהמית הראשון: רציאה סולדה דרגל היא. דעל ידי כפיפת רגליה היא רוצצת: רגל הזיקה מצוי. דכל שעה היא מהלכת ואס יש כלום תחת רגליה היא דורסת: הני אין הויקן מצוי. הלכך תולדה דקרן הן דאין הזיקו מצוי ואין הנאה להזיקו ומשלמי חזי נוק צקין: מאי שא קרן. דמחייב דכוונתו להזיק בו: ושלח. את בעירה: הגלל

רבינו הגנאל

תולדותיהן לאו כיוצא בהן. הכא. מאי. אמר ר' פפא יש מהן תולדות כיוצא באבות ויש מהן לאו כיוצא בהן. תיר' ג' אבות נאמרו בשור. השן והקרן והרגל. הקרן. דתיר' כי יגח אק נגיחה אלא בקרן כו'. מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תמה למועדת בתלושה. פי' בקרן תלושה כמו קרני צדקיהו כן כנענה שוק קרני ברזל. אבל קרן המחוצרת שהוא קרן השור אימא מחוצילה מועדת היא. ת"ש וקרני ראם קרני וגו'. תולדה דקרן. כל דבר שכוונת הבהמה להזיק ואין הזיקה מצוי. כגון נגיפה נשיכה רביצה וביעיטה. ופשטי תולדה דקרן בקרן. כי קאמי רב פפא תולדות לאו כיוצא בהן אחרת דשן ורגל.